

BAŞLANGIÇTA KARANLIK VARDI

DALGIN SULAR

10 TL Sayı:5
ISSN 2147-5605

Künye:

sayı:5, 2015

ISSN-2147-8635

sahibi ve sorumlu yazı işleri müdürü: İskender Savaşır
sayfa düzeni ve tasarım: Ahmet Usta
dergi ekibi: Mira Said, Tuna Yıldırım, Cansu Uzun
kapak resmi:

İletişim:

dalginsular@gmail.com
www.facebook.com/dalginsular
www.twitter.com/dalginsular
www.dalginsular.blogspot.com.tr

yayın türü: yaygın, süreli

matbaa:

dağıtım: Yay-Sat

adres:

Osmanağa Mah. Nihal Sok. Nihal Apt. No:2 D:10
Bahariye - **Kadıköy / İstanbul**

İçindekiler

İzmir Kraliçesi

Tünel

Maske

İnilti: Akıl Hastalarının Yazdıkları Şiirler

Zaman Kasidesi

Dünyayı Kurtaran Adam

Tünel

metin: Ali Akdal

görsel: Hakan Cankatan

Adımları ürkek, tedirgin içeri sürüklendi gri taş kapısından garın. Yüzlerce farklı ayakkabıdan çıkan ses, boyası kalkmış yolcu salonun duvarlarında yankılandı, yavaşça kayboldu batan güneşin anısında. Adımların sahibi henüz çocuktuktu, paslı tren garınının suç kokan misafirleri arasında bile fark edilmiyordu yeniyetmeliği.

Masumiyeti çünkü fark edilmediği için beyaz. Beyaz en sevmediği renkti hâlbuki. Soğuk bir şarkı üfledi karanlık, girdiğinde içeri çocuk. Üstündeki ceket, şimdilik ayazdan koruyordu çıtkırıldım kollarını ve bi deri bi kemik kalmış solgun bedenini. Çapak tutmuş gözleri, İç Anadolu'nun acıması olmayan karanlık sokaklarından esiyordu. Çay aldı küçük kahvesinden garın, cebindeki unutulmuş üç beş kuruşla. Demini fazla koyar mısın abi, bardak, fincan? Bardak...

Genç ve esmer çaycı, semaverin paslanmış kolunu çevirdi yavaş yavaş, bakmadı bile çocuğa. Sanki her şeymiş gibi o semaver, sadece onu düşünüyordu. Varlığı ve olma sebebiymiş gibi o semaverden elindeki yıkanmamış ve buğulu ince belliye paslı demi doldurmak... Bardağa doldukça siyah su, kayıp bir tatmin duygusu belirdi esmer gencin yüzünde. Gözleri kömür rengi, dudakları morarmıştı soğuktan. Yüreğinin unuttuğu bir yerindeki gibi, yılların ardına saklanmış bir faça izi vardı sol gözünün hemen altında.

Çocuk kendini gördü çaycı gençte. Gözleri, kaybolan insanlar gördükçe kendini görürdü, ablasını görürdü, insanları ve bir zamanlar gülen köyünü görürdü, kaybolan her şeyde. Sonra postalları görürdü, kalın postalları ve siyah tabanlarını. Kar atıştırmaya başladı bembeyaz bulutlardan. Tavan camdandı ve güneşin turuncu hüznünde parlayan bulutları görebilmesini sağlayacak

kadar genişti. İlk kar taneleri yağan, eridi. Ağladı sonra erimiş kristaller, yağmur gibi ırmaklardan damladı.

Çayını bitirmeden o daha, bulutlar gibi inmişti kar. Orada burada kümelenmiş, oldukça yaşlı görünüyordardı. Sanki gri raylar ve altlarındaki tonlarca çakıl taşı gibi, beyaz boyayla TCDD yazılmış kırmızı kömür treni gibi, ellerinde bavullarla zamana karışan yolcular ve tütünü bittiği için hayatı kendine dar eden asık suratlı gişe görevlisi gibi, bir parçası olmuşlardı artık garın... Uzun gölgeleri yere vuruyordu yüksek tavandan ve insanlar koşarken bildiklerini sandıkları şehirlerden bilmediklerini sandıkları şehirlere, gölgeleri yüzlerinde oynaşuyordu. Son düdüğün sesiyle koşmaya başlayan insanların suratları, bir aydınlanıp bir kararıyordu turuncu ışıktaki ve beyazın karartısında. Çocuk doğruldu oturduğu karanlıkta kalmış merdiven taşından ve ağır ağır, sanki tadını çıkartmak istermiş gibi bu hayat

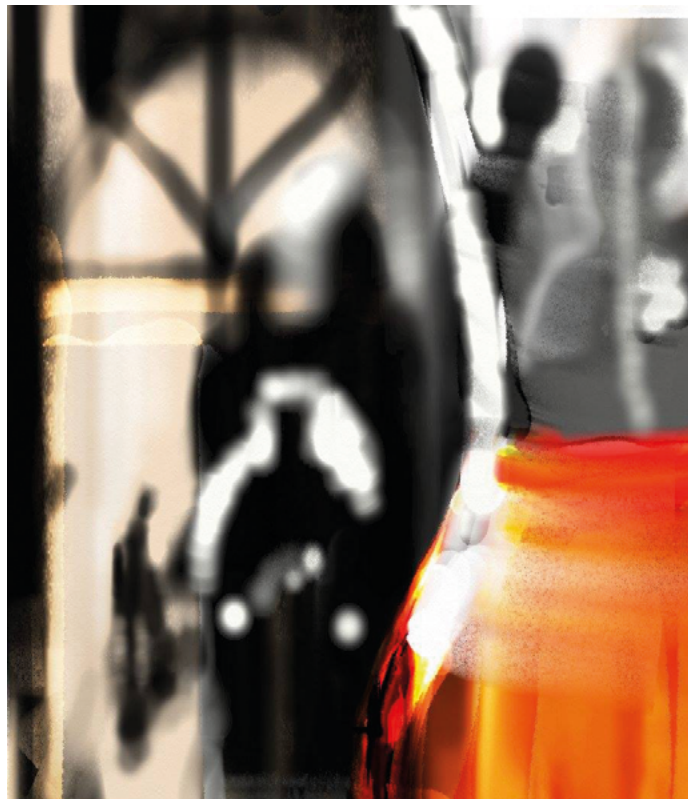

kokan topraklardaki zamanının, yürümeye koyuldu kendi peronuna doğru. Uzak değildi görüldüğü gibi, hatta o kadar yakınındaydı ki. Kendiyle birlikte taşımıştı son kapısını girdiği andan beri gara. Artık görünmüyordu, gerçek anlamda, görülmediği gibi doğduğu günden beri koruyucularına ve bir çocuğun emanet edilebileceği herkese. Unutamadığı bir gün varsa,

ilk defa yatağa karnı tok girdiği geceki rüyalarıydı.

Şimdi görülmezken insanlara, sadece kendi hayaletlerine borçluyken ve gitmek üzereyken adını duymadığı ama rüzgârını çok eski bir tarihten anımsadığını hissettiği yere, tek isteği o rüyanın, karanlığını artık koklayabildiği tünelin içinde bir yerde saklanmış olmasıydı. Soğuk bir çınlama yankılandı peronda. İnlemesi duyulmasa da insanlara çocuk duydu ve çok korktu yavaşlamaya çalışırken yalnız vagon. Tek bir vagon, penceresiz geldi ve tam önünde durdu. İki kişiydiler binecek. İnce bir ip sarkıyordu önündeki gencin boynundan. Ağlamaktan yorulmuş, kendini bu kayıp vagona atmıştı. Sağ elindeki mektuptu artık hatırası. İlk o bindi vagona, sonra çocuk, yavaşça attı adımlarını ve tren kapıları sertçe kapandıktan sonra tünelin karanlığında kayboldu.

Dünyayı Kurtaran Adam

Ahmet Usta

“Cüneyt Arkın bilimkurgu türündeki ilk filminde, dövüşeceği canavarları kendi eliyle yapıyor. Çetin İnanç'ın yönetmenliğini üstlendiği filmin adı şimdilik gizli tutuluyor. Arkın, kestiği kumaş ve deri parçalarını yapıştırarak düşman üretiyor. Sanatçı, kendi eliyle imal ettiği bu düşmanlarla film boyunca savaşıyor.

Cüneyt Arkın ve AYTEKİN AKKAYA, bir nükleer savaş sonucu dünyanın 24 saat enerjisiz kalmasını araştırmak üzere uzay gemileriyle çıktıkları yolculuk sırasında bilinmeyen bir gezegene iniyorlar. Ve orada kendilerini bekleyen tehlikelerden habersiz araştırmaya koyuluyorlar. Filmde bilinmeyen gezegen için mekân olarak Ürgüp, Göreme yöresindeki Peribacaları kullanılacak. Sihirbaz, Saylonlu Kızlar, İskelet Adamlar, Kılıklı Adamlar, Katran Adamlar, Ejder, Taş Adam ve Robot Cüneyt Arkın'ın kıyasıyla dövüşeceği doğaüstü güçlere sahip ölümsüz yaratıklar olacak...”

Hey Dergisi, Mayıs 1982

Uluslararası alanda ilgi görmüş yerli bilim-kurgu filmi denemesidir, 1982 yapımı Dünyayı Kurtaran Adam. Farklı filmlerden alınmış dolgu görüntüleri, uyarılma ve çelişkili senaryosu, devamlılık sinemasına ters bazı aksiyon sahneleri ve bilim-kurgu film tekniği açısından çekim koşullarındaki yetersizlikleri nedeniyle film; zaman içinde özellikle yurtdışı izleyiciler tarafından kisch, kült, komik ve saçma film gibi sıfatlarla kategorize edilmiştir. Star Wars filminden alıntı görüntüler içerdiği için “Turkish Star Wars” adı ile de anılmaktadır DKA. 70’li yılların sonlarında Amerikan yapımı bilim-kurgu filmlerinin, dizilerinin büyük ilgi görmesi üzerine yerli bilim-kurgu filmi olarak düşünülmüş; ancak prodüksiyon koşullarındaki bir dizi yetersizlik sonucu, Yeşilçam Sineması’na ve döneme özgü post-prodüksiyon çözümlerinin uygulanması ile eşi benzeri olmayan fantastik bir filme dönüşmüştür DKA.

DKA’nın açılış epizodu, yabancı filmlerden görüntüler ve dış ses anlatımı ile geçmişteki medeniyet çatışmalarını ve geleceğin uzay çağını anlatır. Dış sesin anlatımı, fantastik olduğu kadar eklettik ve çelişki ifadeler içermektedir. Dış ses anlatımının ardından dünyayı kurtarmak amacıyla uzaylılarla, kötülerle savaşan iki Türk savaş pilotunu izleriz. Çatışma sonucu araçları zarar gören iki savaşçı, bilmedikleri bir gezegene düşerler.

Galactica, Flash Gordon etkisi

DKA'nın anlatı olarak ilham aldığı bilim-kurgu dizi ve filmler; başta Galactica olmak üzere, Flash Gordon ve Uzay Yolu'dur. Sanıldığığının aksine filmin, Star Wars anlatısı ile hikâye etkileşimi yoktur. Kayıp dünyalarını arayan ve Saylonlularla mücadele eden Galaktikalıların hikâyesinin yerleştirilmesidir DKA. 1980'li yılların tek kanalı TRT döneminde büyük ilk gören Galactica dizisi, ülkemizde "Savaş Yıldızları" adı ile gösterilmiştir ve Türk seyircisi tarafından çok sevilmiştir Yüzbaşı Apollo ve Kaptan Starbuck'ın maceraları.

Filmde Galactica'daki Semitik ve mistik "13. Kavim" inancı, anlatının yerleştirilmesi için Müslümanlık ve İslam medeniyetine dönüştürüp Türk ırkı ve bilinci ile harmanlanmış, üç semavi dinin sentezi eklettik yapının diyalog biçimde anlatımı için "Bilge" karakteri kullanılmıştır. Dinler arası diyalogun görsel yansıması olarak, Nevşehir'deki Hacı Bektaşî Veli Türbesi ve Yeraltı Kiliseleri kullanılmıştır. Kayıp Dünya, Uzay Çağı ve 13. Kavim olarak Türkler biçiminde iç içe geçen anlatı; bir noktadan sonra kaybetmektedir anlam ve mantık bütünlüğünü. Dünyayı tehdit eden kötülüğün temsili olan "Sihirbaz" karakteri ise, Flash Gordon filmindeki kötü büyücü Ming'in yerli versiyonudur. Ayrıca Flash Gordon filminin tema müziği, DKA'da sıkça kullanılmıştır.

Galaktikalıların düşmanı Saylonluların zaafı, insan akıldır; Sihirbaz ve ordusunun amacı da, insan akılna sahip olmaktır. Galactica dizisindeki Apollo ve Starbuck karakterinin aralarındaki dostluk ve rekabet, filmde Murat ve Ali karakterine ilham vermiştir. Galactica dizinin etkisi sadece hikâye de kalmamış, isim olarak filmin afişine de yansımıştır. Filmde tüm bunların yanında, Cüneyt Arkın ve Çetin İnanc'ın kendi hayal güçlerinin sonucu ortaya çıkan mizansenler de çoktur.

Komik

Bu dâhil, tüm genellemeler yanlışır; önermesinin doğruluğunu göz ardı etmeden ve indirgemecilik bağının yıkıcılığına rağmen, komik olan için yapılan bir dizi genellemenin, gülünç olanın oluşumuna dair açıklama, anlam üretebileceği söylenebilir. Tümüyle insana özgü olanın dışında komik yoktur. İnsan komiğin tadını tek başına alamaz, gülme bir grupta birlikte ortaya çıkar; sinema salonu, kantin ya da internet ortamı. Sokakta, ayağı takılıp düşen adama herkes güler. Bizi güldüren, adamın ansızın durum değiştirmesi değil, bu değişiklikteki istem dışı olan şeydir, beceriksizliktir. DKA, ayağı kayıp düşen adam misali; önceki Kara Murat filmlerindeki prodüksiyon koşullarını, bilim-kurgu anlatımı içinde sürdürmek istemiş ve eski üretim alışkınlarını sürdürdüğü için beceriksizlik edip, kendisini güldürmüştür izleyenlere.

Ciddiyet ile yapılmış her tür biçimsizlik, olabilir komik. DKA yapıldığı dönem içerisinde komedi filmi olarak üretilmemiş, hatta cesur bir hamle olarak dönemin iş yapan Cüneyt Arkın filmi olarak lanse edilmiş, çekilmiştir. Düşünce, eylem ve konuşmanın her an değişmesi beklenirken; hiç değişmeyen ve kendini tekrar eden yüz, beden jestleri dikkat çeker ve komiktir. DKA uzay çağında bir kahraman iken bile 70'li yılların jön tiplemesinin jestlerini tekrar etmekte ve ciddileştikçe komikleşmektedir Cüneyt Arkın.

Bir kişinin ruhsal yani söz konusuken, dikkati bedensel görünümüne çeken her olay komiktir. Motorsiklet kaskı ile uzay savaş gemisini kullanan DKA, bilinmeyen düşmanlarla savaşmaktadır. DKA üstün güçlerle donatıldıktan sonra idman yaparken kayaları süper güçlerinin etkisi ile tekmelemektedir ama yapım şartları sonucu fiziksel olarak tekmelediği kayalar, straför-kâğıt sıkıştırması parçalarından olmuş topaklardır.

Estetik olanın değil, esnek olanın ortadan kalktığı, benzer ve basit olanın mekanize olarak tekrar eden görüntü, komik kabul edilir. DKA'nın robotları ve canavarları, neredeyse kostümlü

kuklalardır; devinirler kukla biçiminde. İnsan ve makine imgesi, birbirine ne kadar iç içe girmiş ise, komiğin etkisi o ölçüde büyük olur. Kostümleri içinde mekanik-kesintili kafa-kol hareketleri ile sağa sola koşturan yaratıklar dolaşmaktadır bilinmeyen gezegende figüranlardır. DKA'ın kırmızı peluş yaratıkları, Saylonlu robotları, bol tüylü kostümlü insansı canavarları, demir-alüminyum "teneke adam" robotikleriyle görünümü olarak insan-makine imgesinin iç içeliğinin komiğidir.

Kendi başlarına komik olmayan görünüm, benzerlik kategorisi altında bir araya getirildiklerinde komik hale gelir, tıpkı DKA gibi. Yeşilçam sineması koşullarında "Don Kişot denemesi" dir DKA. Ve tıpkı Don Kişot gibi zamanına ve geleceğe komik ama aynı zamanda tekrarlanamaz deneyim ve biçim ve de beğenileri karşılamayan sanat eseri olarak kalmıştır.

Saçma

Saçma (absürt) akla ve mantığa aykırı tanımıyla sıfat olarak kullanılırken; aynı zamanda insanın kendi varlık-deneyim alanını kapsayan ve çelişkilerle yaşamın tümüne sirayet eden akıldışılığın, bilinç ve anlamlandırma düzeyindeki idrakidir. Bir olaya, bir anlatıya veya DKA filmine saçma sıfatını-kategorisini uygun gören eğilim; tüm tekilliklere sirayet etmiş, gerçeklik olarak saçmanın olumsuzluğunu sindirme enerjisidir. Sektör olmuş sanat, gündelik beğeniye ve temayüle uyumsuz gerçeklik anlatılarını, hazırlıktır saçma veya kitch (çöp, değersiz) diye sınıflandırmaya. Biçimsizliği bir

Yönetmen Diyor ki:

"Serseri bir gençtim, Yeşilçam bana ve aileme gelir sağladı. Aksiyon filmleri yaptım ama istediğim filmi hiçbir zaman yapamadım"

"Cüneyt'in senaryosuna benim eklemelerim oldu. Seyirci bol dövüş sahnesi istiyordu, şimdi bakınca filmde daha az aksiyon olsaydı, diyorum. Filme akıllı başında adamlar da gelir diye; dinler savaşı, iyile kötünün mücadelesi, arkadaşlar arasındaki rekabet, ihanet gibi temel konuları kattık."

"Eleştirilenler Ürgüp'e uzay filmi yakıştıramıyorlar. Sanki biz, uzaylılar gelecek de Ürgüp'te yaşayacakları hayatın filmi yapıyoruz."

"Ben özürle de olsa çocuğumla alay ettirmem; hem biz, 2300 yılının filmi yaptık."

"Nevşehir'de çekiyoruz. Hacı Bektaş Veli'nin türbesi orada. Böyle önemli bir dini figürden yararlanmayalım mı yani? Kullanmasak yazık olurdu."

"Hep yokluktan. Ağaçtan uzay gemileri yaptık bir fırtına geldi aldı götürdü, bir daha yapma imkânımız yok. Ne yapsak diye düşünürken stüdyosunu kullandığımız Kunt Tulgar'ın arşivine baktık. Birazı arşivden, bir de Star Wars'ın kopyasını aldık, gece stüdyoda bize göre bastık. Eğer ben bilinmeyen bir filmde alsam bunun da tartışması olmazdı. Ben en bilinen filmi aldım ki bu filme cesaret edecek adam önce bunları yapmayı düşünsün. Şimdi teknoloji gelişti, o zaman bu imkânlar yoktu. Biz yokluktan yaptık. Yerli filmci dedin mi yaratıcı olacaksın, olmayı olurduracaksın."

"İki projem var, bu "aptal filmler"i yapan Çetin İnanç neler yapabilir, onu göstermek istiyorum."

"Bazıları benim için 'palavradan filmci' der. Hayat palavra be, hangimiz palavradan değiliz?"

DKA'nın Yapım Koşulları

Filmde başta Star Wars ve bir İtalyan korku filmi olmak üzere 15'e yakın yabancı ve yerli eserden alıntı görüntü vardır. Ayrıca uzay-yıldız ve güneş, Mısır piramitleri ve sfenksler, Bizans ve Arap ikonografileri ve patlama, felaket gibi belgesel görüntüleri de kullanılmıştır.

Film için Kilyos'da yapılan ağaçtan yapılmış uzay gemileri seti, fırtına sebebiyle kullanılamaz hale gelmiş, bu yüzden kurguda ek dolgu görüntüler kullanılmıştır.

Yeşilçam'da 1960'lardan 1990'lara kadar eğer eser sahibi, eserini Türkiye'de tescil ettirmedi ise, yabancı filmlerden görüntü ve müzik kullanımı kamuya açık, telifsiz ürünler olarak kabul edilmişti. Bu bağlamda DKA filminin o dönemde yaptığı izinsiz görüntü alma yasalar dâhilinde suç değildi, hatta bu yöntem ile Yeşilçam'da uzun yıllar telif ödemedeki dolgu görüntüler sınırsız kullanılmıştı.

DKA'nın ilginç görsel-işitsel efektlerinin üretiminde Kunt Tulgar'ın katkısı büyüktür. Kunt Tulgar, tıpkı Çetin İnanç gibi Yeşilçam tipi fantastik-avantür filmler üretmiş yapımcı-yönetmen idi ve özellikle "Süpermen Dönüyor" filmi ile dikkat çekmişti. İki kahramanın bilinmeyen savaş filosu ile uzaydaki çatışması sahnesi, Kunt Tulgar'ın fikridir. Tulgar, ilk Star Wars filminin o dönemde vizyonda olan gösterim kopyasından seçilen uzaydaki savaş görüntülerini kurgulanıp, sonra stüdyoda aydınlar perdenin arkasından yansıtılmış, perde önünde de iki kahraman uzay aracı kokpiti içinde görüntülenmişti.

Filmdeki lazer silah ve ışınlanma gibi efektler, film negatifinin üzeri toplu iğne ile kazınarak kurgu esnasında yapılmıştır.

Yeşilçamın unutulmaz figüran-aktörü Yedigöller Ejder, filmde uzaylı yaratık olarak rol almıştır.

DKA'nın popülerliği üzerine, başka bir ekip tarafından çekilen "Dünyayı Kurtaran Adamın Oğlu" filminin yönetmeni Çetin İnanç: "Sıkıysa, bizimki kadar kötüsünü yapsınlar" demiştir.

Kunt Tulgar'ın film hakkındaki yorumu çok açıktır: "DKA'nın bütün güzelliği, döküntülüğünde"

araya getirme olarak komik, uyumsuzlukları bir araya getirme olarak saçma; gösterimleridir gerilim ve denge arayışının. Saçma düşüncesi, bir karşılaştırmanın sonucudur. Saçma izlenimini doğuran, ortaya çıkaran; karşılaştırıldığı diğer şeylerin biçimi, değeri değildir. Karşılaşmanın ve karşılaştırmanın kendisi saçmalığı doğurur. Bir dizi ön kabul ile oluşmuştur, DKA'nın karşılaştırıldığı sözde başarılı B-K filmlerinin değerleri.

Saçma olmaya öykünen eser ve üretim, kabul görmeyeceğini bilir, sezinler ve DKA gibi üretimin kolaylığına, derme çatmalığına yönelir belki de. Saçma anlatım, eser yaratma istemiyle değil; sadece yapma, ortaya koyma istemiyle hareket eder. Yapılan şey, sadece yapıldığı için yeterlidir.

Şablonlarını, trüklerini ve çerçevelerini yeni teknoloji biçimlerden ve dijital efektlerden pek de öteye taşımadan ve biçimlerinin biçimselliğine bağımlı içerikleri hep yeniden ve de bazen özgün içerik olarak sunmaktan geri durmayan Batılı görsel sanat anlatılarını, sektörlerini ve en önemlisi sinemayı; Türkiye gibi en az yüz yıllık çaresizlik içinde bırakılmış modernleşme, post-modernleşme ve dahi herhangi şeyleşme sürecinde, kendine vakıf veya özgünlükte yüksek ya da avam sanat üretimlerinin çoğunlukla ortaya koyamadan, içindeki Yeşilçam ürünlerini de kendisinin olmayan, olduramadığı, varola getiremediği dışarıdan ithal kültür sektörü değeri ve ekonomisi ile yorumlayıp, yargılayan bir Anadolu coğrafyası; süre giden ve tümelliğini yansıtan bir kültür çölünün yansıması değil midir? Dünya içinde var olma çerçevemize, harcı alem dünyalarımıza, dünyalık ilişkilerimize ve dahi dünya görüşümüze bir nazire gibidir yamalı bohça Dünyayı Kurtaran Adam.

DKA'dan Diyaloglar

-İnsan beyin moleküllerinin sıkıştırılmasıyla oluşturulan bir tabaka, dünyayı koruyordu.

-korktuğumu söylersem beni ayıplar mısın?

-kork ama belli etme

-hiç bir kadının dayanamadığı meşhur ıslığına, başla bakalım.

-kendini dünyayı kurtaran adam mı sanıyorsun?

-senin kendini çapkın sandığın kadar

-akıllı olsan kadın ve şampanyadan hoşlanırdın

-ben de melek değilim ya?

-sana âşık oldu

-hayır, sadece hissetmenin güzelliğini sezdi

-biraz ciddi olamaz mısın sen?

-dünyamızı yok etme raddesine gelen atom savaşı neden çıktı biliyor musun?

-neden?

- insanlar çok ciddiydiler, fazlası can sıkar. Biraz gülmeyi bilselerdi, savaş yerine barışı seçerlerdi

-Sana ulaşamamak, kaybetmek değildir Dünya

1990'lı yılların başıydı sanırım. Apartman kömürlüğünde bulduğum eski ve renkli dergileri-gazeteleri karıştırıyordum. Birden elime "Hey dergisi" geçti ve Cüneyt Arkin'in ilk Türk bilim-kurgu filmi yapacak, haberini heyecanla okudum ve resimlere baktım. Çok sevinmişim. Hayal etmeye başladım filmi. Sinemalarda gösteriminin üzerinden çok zaman geçmişti. Belki, TV'de izlerim diye ümit ettim, yerli yıldız savaşları hikâyesini merak ettim. Sonra ilk özel TV kanallarının en ilginçlerinden birinde Tele-On'da izledim. Hayal kırıklığına uğramıştım ama film muhteşemdi.

Hayal derken, Amerikan sineması ve yaşam tarz özlemi ile büyümenin verdiği bir hayal dünyası; kırıklık derken saf yerli bir film üretiminin bıraktığı ergenlik hissini hatırlıyorum. Dünya'nın neredeyse her karış toprağı aynı rüya ile yaşıyor ve yaşatılıyorken; Dünya'yı kurtaran Adam'ın bir Türk olması, içinde yaşadığımız ontik düzlemde tabi ki; hayal kırıklığı olacaktı. O günden sonra hiçbir hayal kırıklığım, Dünyayı Kurtaran Adam kadar güzel, etkileyici ve biricik olmadı.

İnilti:

Akıl Hastalarının Yazdıkları Şiirler

“Bakırköy Akıl ve Sinir Hastalıkları Hastanesi’nde personel yetiştirme amacıyla görevlendirilmişim. Ödevimin dışında hastalara daha çok yaklaşma fırsatını bulup, aralarında hislerini yazı ile de dile getiren kabiliyetlerin bulunduğunu sezdim.”

Derleyen: Bedia Tuncer, 1964

İlham

Ey ilham-ı şerif nerdesin?
Niçin istifsar-ı hatır etmezsin?
Gel de gir benim kafama!
Yardımcı ol yazmama
Birkaç satır yazmak istiyorum,
Bu yazıya ŞİİR diyorum
Bakalım okuyucular ne der?
Bu kadarlık kiyafet eder...

A... D...

Tanrım

Tanrım bana sabır ver
Tahammülüm yok artık
Gözüme bir perde ger
Tahammülüm yok artık
Bu deliler âlemi
Büktü benim belimi
Bu bitmeyen eleme
Tanrım doldur çilemi

G... K...

Unutamamak

Unutmak istiyordum seni
Fakat bir türlü gelmiyordu
Elimden
Fakat şimdi unuttum
İşte seni
Niye dün gece
Rüyama girip de
Hatırlattın kendini

G... Ö...

Filozof Et

Doğdum büyüdüm okuma, başıma oldu dert;
Askerlik çağı, vazife hitam, emir, terhis et...
Dünya evi varmış, anladım oda dert!
Anlıma çizilmiş tımarhane elim akıbet cür'et
Sonu ne olur bilmem ne bir adalet?
Uyan kabrinden en ünlü filozof Sokrat,
Yolunu öğret beni de filozof et...
Yada Allahım yeter azat et!...

N... İ... K...

Bekarlık

Sensiz bir bekâr odası
Sanki herşey geride kaldı
Ne bir günün var tadı
Ne sevgilinin bir adı
İnanamam aşka
Kadınların kalbi katı
Ne doğacak bir bebek
Ne de onun sevimli adı
Bu hayatın sonu var
Diyebilmek bir intizar
Deseler sana ümit var
İstemem, gençliğimi zaman aldı

R... T... B...

Günlerim

Günlerim taburcu olmamı beklemekle geçiyor
Gençliğim delilere hoş görünmekle bitiyor
Güngüne her gün daha çok eriyorum
Güldüğümü rüyamda pek az görüyorum

Ü... S...

Karanlık Geceler

Gözlerimde hicran başucumda mum
Canevimde bir dost gibi karanlık,
Asabım perişan ve ruhum mağmum
Yolcuyum bir meçhul diyara artık.
Arkamda kesildi her ses ve nefes
Talihim cismime dedirtmede pes...
Dertliyim, derdimi anlamaz herkes
Sırrını söylemez her ruha, ruhum.

R... G... Ö...

Aşkımı Düşürmüşüm

Şarkı söyledim hece hece
Fazla içtimde dün gece
Caka yaparken sokaklara
Aşkımı düşürmüşüm.
Sabahleyin adım adım
Yolları hep aradım
Kahrolası çöpçüler
Aşkımı süpürmüşler.
Fakat ne zararı var
Bir kopyası o kızda var.
Hakkımı da ararım yine
Gider belediye reisine
Derim senin işgüzar çöpçüler
Aşkımı süpürmüşler.

N... C...

Muhtar Dursun

“Dursun” demişler durmuş
Dururken muhtar olmuş
Okuyup yazması yok amma
Mühürü kuvvetli
Oğlu oldu geçenlerde, o da;
“Yaşar” dedi adına
Yaşadı...
Dursun yaşasın
Oğlu da Dursun da dursun
Neme lazım
İsterlerse kazık kaksın

N... C....

Hasta

Dışarıda herkes içerken!...
 Çay, süt!...
 Ve yerken
 Muhallebi, tavukgöğsü, pasta!...
 Burada adın HASTA!...
 Çorba TASTA!...
 Bence hastaların çoğu USTA!...
 Aşağı HASTA!... Yukarı HASTA!...
 Tımarhane bahçesi doldu HASTA!...
 Gel HASTA!... Git HASTA!...
 Taburcu ol, hastaneyi ASTA!...
 Türkçede en sevmediğim kelime HASTA!...
 R... G... Ö...

Rüzgâr

Üstünlük için çırpınıyor Rüzgâr...
 Köpürüp patlıyor dalgalar...
 “Suyun şamar sesidir” diyor
 Sahildeki yıpranmış kayalar.
 Direklerdeki gacırtılar
 Sanki konuşuyor palangalar.
 Güverte altında köpürterek,
 Çamaşır yıkıyor hırçın kadınlar.
 “İçindeyiz acı bizlere” diyor
 Bütün çeşitli balıklar.
 Ama hep bunlardan
 Gururlanıyor “Sebebiyim”
 Diyerek Rüzgâr.
 R... T... B...

Güldür Allahım

Artık sen ağlatma güldür Allahım
 Derdimi dertsizce bildir Allahım
 Buraya düşmüşü güldür Allahım
 Ben yaralı bir kuşum,
 Bana çok çektirme öldür Allahım
 Ş... A...

Öldüren Aşk

Duyduğuma göre şairlik,
Sevmekle aşk ile olurmuş;
Binde bir seveyim dedim,
Kız ekâbirdenmiş.
Hayır, aşka değil de ben,
Şairliğe özenmiştim;
Bütün benliğimi hislerimi de
Şairliğe vermiştim.
Ne yalan söyliyeyim, doğruca,
Aşk şairlikten daha baskınca;
Edebi aşk bir yandan,
Bir yandan da aşk başlayınca.
Ne kafa kaldı bende ne his,
Her halde aşka mağlup oldu nefis;
Sevgimi dahi tarif edemedim ona,
Benim lisanımdan anlamıyor kız.
Dedim ya ekâbirdenmiş bayan,
Çok da hoş, selamlar her tanıyan;
Şairlik de öldü kalp de perişan,
Gel sen ol da bu derde dayan.

M... T... Ö...

Hayal

Günlerce ipini çektiğim –Hayal- işte
Şimdi yavaş yavaş beliriyor...
Ufuklardan, ufukların ta ötesinden
Beyaz bir nur olarak, geliyor.
Geliyor ve semadan
Bir çift kanatlı
Melek gibi
Anlıma düşüyor...
Muhayyileme
Mavi ormanların
Perileri üşüşüyor...
Sabah oluyor, sabah oluyor
O peri,
Avuçlarımın arasından
Bir hayalet gibi
Açık pencereden uçuyor...

S... U...

Kasavet

Uzun yıllardan beri bir kabrin içindeyim.
Bu yerde hep malihülyaya dalmaktayım.
Gözlerim iki çeşme hep ağlıyorum.
İşte kabrimin içine gözyaşımın suyu ile örüm-
cekler doldu.
Elim bir kırık kalem,
Kefenimin parçasından bir kâğıt
İşte şuracıkta günlerimi dolduruyorum.

A... D...

Veda

Bırakalım sevgilim
Bilmediğimiz bu işi
Sevmek ve sevilmeğe
Ne demek?
Heyhat!..
Filmlerde seyrederek aşkı
Sersem desem sevinir
Direnirsin seversem
Gül gönderdim kızmışsın
Ne turşuluk kız mıışsın

N... C...

Haberin Olsun

Sevgilim adı Ayseldir.
 Odur bana gönül veren
 Şimdi ettin beni verem
 Gözlerin kızarmış
 Neden ağladın?
 Yoksa bir başkasına mı
 Gönül bağladın?
 Ben yamaçtan gideyim
 Yol senin olsun
 Ben zehir içeyim
 Su senin olsun.
 Bir sevgili bulmuşsun
 Hayırlı olsun
 Bir tane de ben buldum
 Haberin olsun.

N... A...

Kaybolan Sahiller

Granit kayalarla çevrilen,
 Yakamozlarla ışıklanan,
 Renk, renk ışıklarla dolan
 Hasretindeyim kaybolan sahillerimin.
 Yağarak yamaçlara iplik, iplik
 Akacağıım daima kolsuz bir nehir gibi iklimlere.
 Denizin bütün uğultusu şeytan minarelerinde,
 Damlalarında ise kimsesizlik,
 Hülyamın çizilen sahillerine ve tertemiz derinlere.

B... Ç...

Kaderim

İnanma yalandır yalan gülerim
 Sen dudaklarımda bir iki hece
 Ben kadere çoktan beri küserim
 Yağmur olur ince ince her gece
 Yastığıma damla damla düşerim.
 Gündüzleri gece gibi günlerim
 Sen yoksun yıl olur saatler bir bir
 Aldırma bunlarda geçecek derim
 Ben sevdanı yıllar yılı çekerim.
 Her izden yürüdüm çamura battım
 Gördüm dost yüzlerin buruştuğunu
 Ben hakikatlerin tadını tattım
 Bilirim kimlerin unuttuğunu
 Senden de ağzımın payını aldım.
 Islak gözlerimle anlattığımı
 Bu vadeden hayat hiç dinlemedi
 Ve o gün anladım aldandığımı
 Ümitler içimi kemirdi yedi
 Rakıyla unuttum yalnızlığımı
 Ben başımı garip garip eğirim
 Kaderimi okur okur gizlice
 Kuytularda deli deli gülerim.
 Yağmur olur ince ince her gece
 Yastığıma damla damla düşerim.

Ş... K...

Maske

Zeynep Sayın

“Ceset, kendisinin imgesidir. Görünürlüğe geldiği bu dünyayla sadece bir imge ilişkisi içindedir; karanlık olasılık, mevcut gölgelerin canlı biçimlerinin arkasında; şimdi, bu biçimden kopacağına, onu gölgeye dönüştüren.”

Maurice Blanchot

Bir Liao ölü maskesi, hem eksiklik, hem fazlalık, maske: *persona, mascara*, koyu kurumla kaşlara, burna, gözlere, alna, yanaklara çekilen gölge, yüzün gölgesi. Gümüşün ardında ceset; ölümün, artık ölüm olmayan yüzü. Ne ölene ne canlıya, ne ölüme ne yaşama benzeyen, kendinden başka hiçbir şeye benzemeyen bu şey, ceset. Ölümün cesede, yaşamın cesede teması gibi ölüden dökümü alınacak kil kalıba gümüşün, gümüşün kalıba teması, cesetle imgenin birbirine katlanması, cesetle imgenin ayrılığı; imge bedene gelirken cesedin bedenden çifte çekilişi, hiçbir dilde ismi olmayan şey'in çifte gölgesi, imgenin çifte ayna evresi, cesede dönüşen ölümün ve yaşamın ayna evresi.

Ruhlar alemine canlı yüzüyle girmenin imkansızlığıyla ölü yüzü taşıyan Sibiryalı şamanları, Kuzey Çin'den Moğolistan'a, budizmden şamanlığa, Asya'yı boydan boya geçen, göçebe yaşamlarından ödün vermeyen Liao Hitayları. Orta Asya'dan Batı'ya, Sibiryalı'dan Selçuklu'ya, Çin'den Kaşgar'a göçüş yollarında, canlıdan cesede, yüzden imgeye, cesetten maskeye, maskeden gölgeye uzanan bir göç güzergahı. *Ölüler bir ata benzer/ Nice yorgun olsalar da/ Ölüler bir ata biner.* (Dağlarca) Binek atlarının terkisinde ölümün gözleri var, terkiye katılan ve atılan çeyiz; öldüreceğine, ölümü içlerinde canlı tutan ve hayatta bırakan imgeler, gölgeler, *giyim* denen maskelerle at üstünde oynanan mızrak oyunları, kümbetler, balballar, mezar taşları: yaşamın hareket vektörleri.

Bugünün Anadolu'sunda izleri sürülen, tarikat ve tekke levhalarına, harften Hazreti Ali'nin yüzünü, arslanını, devesini çizen yazı resimlere, insan başlı, koç başlı mezar taşlarına katlanan; Doğu'nun yolları üzerinden Aleviliğe ve Bektaşiliğe, heterodoksiye, oradan egemen Osmanlı'ya uzanan, maske özelliği taşıyan şeytan tasvirlerinde, ejderlerde, takılan maskelerde, bayrak direklerindeki alemlerde, kılıçlarda, mezar taşlarında...

İslami kitabelerde¹, *hatayi* denen tezhip üslubunda hatırlanan; zamanında Çin'den etkilenmiş, Uygurlar'la göz kırpmış, Kaşgarlılarla savaşmış, görsel bilinçaltını etkilemiş olsa bile İslamiyete karşı koymuş olan onuncu yüzyıl Karahitayları. Ölümün yaşamla, geçmişin *şimdi* 'yle, dökümün hurufatla, ölümün toprakla, taştaki yazıyla, taştaki kabartmayla, taştaki imgeyle kurduğu, kendini her seferinde yeni bir *şimdi* 'ye açan tuhaf ilişki. Bir kavşak noktası, bir yandan

da faz kayması: kaşların lam'ı, gözlerin mim'i, yüzlerin ayn'ı, Anadolu'da yazı-resimlerin bilinçaltı; *giyim*, *kıyafet* denen maskelerin alt katmanı; ölü maskeleri, Anadolu'da harflerin yüze vuran semptomları.

Maskenin altında kalıp, kalıbın ardında ceset; yazı-resmin ardında harf, harfin ardında levha, levhanın ardında hava, havada nefes, evrenin harflere can veren soluğu var. Harfler, Çin'den onüçüncü yüzyılın Anadolu'suna gelindiğinde, evreni vareden soluğun tesirleri, eserleri, izleri, işaretleri. Harf, iz bırakan, tesir eden, işleyen, dokunan müessirin eseri: İbn Arabi ve *Fütühat-ı Mekkiye*, *Harflerin İlmî*. Bir yanıyla harfi ve yaşamı aynı *ming* sözcüğüyle ifade eden, harfin verdiği canla yaşaminkini ayırd etmeyen Çinlilerle yöndeşen bir bilgi; harfin plastisitesi. Anadolu'da levhalarda okunan ve bakılan, Osmanlı'da cami minarelerinde kandillerle yanan, soluğun, müessirin mekanına, göğe yazılan harfler, tek başlarına bir tür Çin kaligramı; bir araya geldiklerinde ve yazı-resme şekillendiklerinde, piktogramın çifte katlanmış halleri. Sadece yazı olarak kaldıkları zaman ise başta, ortada ya da sonda bulunmalarına göre değişen bir plastisite; harfte zuhura çıkan enerjinin manifestasyonları; enerjinin plastik vektörleri.

Piktogramdan Arap elifbasına, Çin'den Osmanlı'ya, *qi*'den *nefes*'e, maskeden yazı-resme, görmekten okumaya ve yine sarmallanarak birbirlerine uzanan optik tabakalar; yaşam olanın ölümlülüğünü, evren olanın evrilmesini, çağdaş olanın çağdışılığını, bugün olanın dününü barındıran, katları arasında koruyan, geleceğe açan bir imgesellik; Walter Benjamin'in diyalektik imgesi, Nietzsche'nin çağdışılığı, Agamben'in anakronizmi; *indice*...

Eğer maskenin ardında ceset varsa ve ceset, aynı anda maskenin pozitif, arka planı ve zeminiyse aynı şekilde toprak da mezar taşlarının, menhirlerin, balbalların, heykellerin hem pozitif, hem zemini. Maddesel imgelerin maddesel zeminleri, maddenin maddeye, toprağın taş, cesedin kalıba dokunuşuyla oluşan imgeler. İsa'nın yüzünü sildiği ve suretinin çıktığı mandylion'lar gibi. Mezar taşları, hem toprağa konan birer işaret hem toprağın birer işareti; sadece Orta Asya'da değil, Homer'de de işaret sözcüğü, *sema*, maddeyle ve mezar taşıyla ilintili; bir mezar kazmak, işaret koymak anlamına gelen *sema cheein* sayesinde cesetlerin taşta yontulmuş, dik oturtulmuş, doğrultulmuş imgesi. Yalnızca Yunanca'da değil, Moğolca'da

da kırmak, parçalarına ayırmak anlamına gelen ve mezar taşıyla yöndeşen *balbala*², ölen ya da öldürülen düşmanın, ruhu yer bulsun diye toprağa dikilen işareti, ne ölü ne diri, ne ölüm ne yaşam olan, ölümün ve yaşamın işareti³.

İmge, iz, işaret, dedektifliğin ipuçları, hastalığın cilde vuran semptomları gibi bir yanıyla bir semptom, diğer yanıyla bir göçerlik, bir hareket bilgisi. Liao Hitay'larının Hitayî'si, *Cathay*, Ezra Pound'un *Cathay*'ındaki *Shu Okçularının Türküsü*'ndeki gibi, Çin'in, asla onun olmamış *şimdi*'si; Hitay'ın parçalarına ayırarak Çin'e diktiği, düşmanının, ruhunu koruyan balbalı; Çin'in negatifi: "*İşte buradayız, ilk filizleri kopartıyoruz/ Diyoruz ki: Ne zaman döneceğiz ülkemize?.../ Bu Moğollar yüzünden rahatımız yok/ Yumuşak filizleri kazıp çıkartıyoruz..*" Hitay, Batı'nın, çağlar boyunca aynada Çin'e bakarken Hitay'ı gördüğünü imgesi; Hitay, Çin'in de ayna evresi... Oysa eğer Liao ölü maskesi Hazreti Ali'nin, Fazl-ı Hurufi'nin ve diğerlerinin bir tür 'figüratif hilyesine' dönüşüyorsa, o zaman Arap alfabesi, yazı-resmin hem ögesi, hem pozitif, hem alt katmanı, hem ötesinde, içinde, onu çevreleyen şey'in zemini. Maskenin ardında cesedin bedeni (maddesel olanın maddeselliği), taşın altında toprağın zemini (maddesel olanın maddeselliği), oysa yazı-resmin ardında harfin, hayaller ve hayaletler gibi görünebilirliği, ama bedensizliği var (duyusal olan, ama maddesel olmayanın olanın maddesizliği). Çin piktogramlarıyla yöndeşen her bir harf de, harflerin bir araya gelerek çizdiği yazı-resimler de aynı anda okunmak ve bakmak için çizilseler de, yazı-resimler, gerek Arap alfabesinin gerekse piktogramların çifte katlanmış birer hali: nasıl Arap alfabesi, sessizlere dokunan seslilerin yazılmayışına, görünmezlikte kalmasına bağlıysa, yazı-resim de imgeye bakıldığı zaman yazının, yazı okunduğu zamansa görüntünün görünüşündeki eksilmeye bağlı.

"Yazı, cesette ruha benzermiş."⁴ Cesedin kalıbı alınacağı yerde artık Anadolu'da ve Osmanlı'da yazı, cesede soluk veren, cesetten soluk alan, harfe soluk veren, harften soluk alan, imgeye soluk veren, imgeden soluk alan; yaşam ile ölüm, gerçek ile hayal, canlı ile imge arasında ayırt etmeyen, kendisi asla tükenmeyen soluğun tükenmezlik fonuna; bu ise, görünürlüğe gelmemeye; harfin, imgenin, cesedin zarfında saklanmaya bağlı.

1-Emel Esin, Orta Asya'dan Osmanlı'ya Türk Sanatında İkonografik Motifler, İstanbul, Kabcacı, 2004, s. 165

2-Jean-Paul Roux, Türklerin ve Moğolların Eski Tarihi, İşaret, İstanbul, 1994, s. 216

3-Figura, eidolon, repraesentatio gibi Yunanca ve Latince sözcüklerin tümü de imgeyle ve ölümlle ilintili. Bkz. Régis Debray, Jenseits der Bilder, Avinus, Berlin, 2007; Yine konuyla ilgili bkz. Jean-Pierre Vernant

4-Mahmud Bedrettin Yazır, Medeniyet Aleminde Yazı ve İslam Medeniyetinde Kalem Güzeli I, Diyanet İşleri B. Yay., Ankara, 1972, s. 9.

Zaman Kasidesi - Adonis

çeviren: Mira Said

Önsöz: 1930'da, Suriye'de bugünün tarumar edilmiş kasabalarından birinde doğar şair. Aldığı bir bursla Lübnan'a gider. Sonraki yıllarda ise Beyrut, New York ve Paris'i mesken tutar. Şiirlerinin yanı sıra Arap edebiyatı üzerine araştırmaları, eleştirileri ve birkaç Arap yazarla ortak olarak hazırladığı Arap Mitolojisi adlı ansiklopedik çalışması vardır. Yves Bonnefoy ve daha birçok batılı çağdaşı onun batı edebiyatına olan hakimiyetinden hayranlıkla bahsederken o, batı medeniyetinin onu kendi kökleri üzerine çalışmaya yönelttiğinden dem vurur sadece. Bugünün en büyük şairi olarak nitelenen şair, şiirlerinde Mezopotamya'yı, çölü, pagan geçmişini ve İslamiyet'i işler yeniden; Mütenebbi, Ebu Temmam ve el-Mearri gibi Abbasi dönemi şairleriyle gelen farklı ve derin ifade gücünü miras alarak. Nitekim "Benim şiirim, Hallac ve Nifferi'nin temeli üzerine yükselmiştir" der Ayna ve Düş'te ve aşağıda ilk kısmı çevrilen Zaman Kasidesi'nde de Hallac'ın sesine bürünmüştür sanki... Mesafesiz....

zamanın kozasında
başım
bir alev kulesi
nedir bu kuma dökülen
damlalar
ya bu alacakaranlık...
söyle
ey yaklaşan alev
şimdi nasıl denir
kursağımda geçmişin açtığı
onca yarık
ve yüzümde bir kurbanın
çizgileriyle
geçip giderken kelimeler
ve harfler böyle kaskatı
amansız bir duvar...

zamanın kozasında
bir alev kulesi başım
nasıl bir cellada dönüşür
dost olan
ve nasıl da ağır ilerliyor
hülagu
diye mırıldanır
yaren olan
kimdir zühre
bir alacaklı mı?

tarâb ve taşkınlığın arasında suretler...
erkek... kadın...
ve bir katilin ilmiği
biteviye adımladığımız
katlin rabbinden mi gelir
yoksa rabbın mi katlinden?

derken muamma çözülür
ve korkudan bir yay abanır münhani günlerin
üzerine:
-kayıp bir kardeşim var benim
babam.. bir mecnun..
ve ölü çocuklarım...
kime yakarayım şimdi
hangi kapıya ulanayım
hangi seccadeye kapanayım
sermest fukahanın bahşettiği
zelil bir oyuk
katilin bir göz aydınlığı gibi okuduğu cesetler
- kemik ambarı
bu kömür parçası da ne?
bir çocuğun başı mı
ya o hep aşına olduğum
balçıktan bir iskelet mi?
eğiliyor ve buluyorum gözleri
ve gövdeye...
şüphe tesellidir burada
hikayeler sığınak...
fakat boşuna
belli belirsiz bir ilmiğin ardına düşmek
böylesi
başı kollara yamamak
bacaklara
maktulün teşhisi boşuna

kimin için anlatır karıncalar
ürkü niçin?
şiiir
bu habis kıvılcımları gözlere
bağlayan
yuvanı bir yay sırtında tanrıya
yükselten
bilici baykuşların minareleri aşan
çığlığıyla
ki sesiyle dokur ebemkuşağını
hıçkırıklarıyla

bir alev kulesi başım
zamanın kozasında
eteklerinde ne varsa dökmüştür
saray soytarısı
eteklerinde ne varsa
bir sarraftan başka nedir
şu asi zaman
bir enbiya bataklığı
eteklerinde ne varsa dökmüştür
saray soytarısı
eteklerinde ne varsa
ve bâkî kalacaktır ölüm
şairlerin ekmeği
ve ölüm
kulağına okunan
ve adı vatan olan
zaman ki
suretinden gayrı suduru olmayan
eteklerinde ne varsa dökmüştür
soytarı
nicedir bilinmez anahtarların
ey berin tufan
sularına göm beni
ne olur
kök saldığım ne varsa
sök götür
bu kıvılcımların hıştırtısından
bu saman alevinden
kurtar
bu birbirinden ürken sokakların büyüsünden
bu...

zamanın kozasında
başım
bir alev kulesi
nicedir bilmez kendini nefsim
sur diplerinde
hazinelerini bilmez
yağmurun ona söylediğini
mürekkebin dokuduğunu
su kuşlarından başka
dalgaların bir yelkenliye bıraktığı
ve değmemiştir kulağına
şehrin gövdesine serilmiş çağılıtdan başka
ve dolunay
bir kapan
alevden bir cinin masalında

ve hiç bilmedi
tanrının ve şairin iki çocuk olduğunu
bir kaya parçasında uyuyakalan